

Ca rot Juir?

***Kä kər ba keek nyic ku bīn ke rət
juir tē bīi ē riäk ku kä bē kəc jömic
nē Cass (Kath) ku Clay kountii.***

Dinka

Athör ku apam

<i>Të bin kuony yök</i>	3
Wël ye ke yök in yintanet nyin	4
<i>Cin-thith (CodeRED)</i>	5
<i>Kitap de gär de kɔc kɔr kuony</i>	6
<i>Juir rɔt</i>	7
<i>Kuötë kä kun ke juirë rɔt yic ku täu ë keek të tök</i>	8
<i>Läi bai ku riäk</i>	9
<i>Rëërë yöt</i>	10
Nyisi de kɔc në yön ke riäk ku yöt ke akutnom	11

Riäk juëc lëu bi bën:

<i>Yuil ku mäǟr ë deŋ</i>	12
<i>Yuɔm - kɔr ku yuik de abil ke karaba</i>	13
<i>Atuci dit (kölön)</i>	14
<i>Aruöt ku yuir lo kaikai</i>	15
<i>Tietë rɔt në mac</i>	16
<i>Jälë many de karaba</i>	17
<i>Abor ku aliir nɔŋic jaath</i>	18
<i>Wɛl lëu bi kɔc yök</i>	19
<i>Pialë guup dë juäc</i>	20

Ka bē yīn kuony

Na kər kuony nē thaa de riäk, ke yīn yuöpē telepun de 911. Ke akutnhim cī keek gōör etēnekē, alēu bī yīn kuony nē juiēr bīnke rot juir kēlke riäk bē yīn ka kōc ke pandu riök.

Akut ē Pan de Cass Fargo (Kath Pargo) ye nyin tīt akölke riäk
Cityoffargo.com/emergencies
Telepun: 701-476-4068

Akut ē Pan de Fargo Cass (Pargo Kath) ye nyin tīt ekäke pialē guup
Fargocasspublichealth.com
Telepun: 701-241-1360

Bēny de Bolith nē Cass (Kath) Kounti:
Casscountynd.gov
Telepun: 701-241-5800

Pan de Moorhead (Mooryēt):
Cityofmoorhead.com
Telepun ē kōc ke yīai de mac:
218-299-5434
Telepun ē bolith: 218-299-5120

Akut ē Pande Clay Kounti ye nyin tīt akölke riäk
Claycountymn.gov
Telepun: 218-299-7357

Akut ē Pan de Moorhead (Mooryēt) ye nyin tīt akölke riäk
Telepun 701-299-5433

Akut ē Pan de Clay Kounti ye nyin tīt ekäke pialē guup
Claycountymn.gov
Telepun: 218-299-5220

Pan de Fargo (Pargo) Ciem:
Westfargo.org
Telepun ē kōc ke yīai de mac:
701-433-5380
Telepun ē bolith: 701-433-5500

Bēny de Bolith ē Clay Kounti:
Claycountynd.gov
Telepun: 218-299-5151

American Red Kroth:
Redcross.org/local/nd
Telepun: 701-364-1800

Pan de Dilworth:
Dilworthcitymn.com
Telepun ē kōc ke yīai de mac:
218-287-2313
Telepun ē bolith: 218-287-2666

Na kər yīn ba naŋ nyic ka tē kər ē randē thiäk kenē yīn bē naŋ nyic, ke yīn yuöpē ye telepunē:
211 (nē Minnethota ku Dakota Tueŋ)

Pan de Fargo (Pargo):
Cityoffargo.com
Telepun ē kōc ke yīai de mac:
701-241-1540
Telepun ē bolith: 701-241-1437

“Cōötē ke yīn kēn piny guo wec”
Minnethota ku Dakota Tueŋ:
Yuöpē ye namba ē 811

Akut ē Gēl awuək Telepun:
1-800-222-1222

Thiëi ë wël piny në yintanetic (ka thocol midie)

Tek ë wël piny në thocol midie yic në akölke riäk ayenë kóc juëc dëer ë thaaj kor. Të nœj en riäj cï röt loi, ke akutnhïim ke madiriyai ku Kounti aye thok tuoc biyic në thocol midieken yic ke ye dhöl bï keekke kóc juëc lëk. Kekä cïke gïör piny ëtënekë aye akutnhïim lëu bin ke thok yök tënœj keek ku thocol midieiken:

Akut ë pan de Cass-Fargo (Kath Fargo) ye nyin tit akölke riäk

Facebook: Cass County Emergency Management

Pan de Dilworth

Facebook: City of Dilworth, Minnesota

Twitter: @cityofdilworth

Pan de Fargo (Pargo)

Facebook: City of Fargo

Twitter: @cityoffargo

Pan de Moorhead (Mooryët)

Facebook: City of Moorhead, Minnesota-City Government Page

Twitter: @cityofmoorhead

Pan de Fargo (Pargo) Cism

Facebook: City of West Fargo-Government

Twitter: @CityofWestFargo

Akut ë pan de Clay Kounti ye nyin tit në akölke riäk

Facebook: Clay County Sheriff's Office

Akut ë pan de Clay Kounti ye nyin tit ëkäke pialë guup

Facebook: Clay-Wilkin Partnership 4Health

Akut ë pan de Fargo Cass (Pargo Kath) ye nyin tit ëkäke pialë guup

Facebook: Fargo Cass Public Health

Twitter: @FCPH

CodeRED

CodeRED e dhöl cī juir lëu yenë kəc juēc tuóc thok në telepunic, ka athörë telepunic ku thanduk ë thöön ë komputa yic.

CodeRED ayenë kəc nyiën në ka juïęc cī riäk, kã cīt manë yom dīt göök ka many nyop bai ka abor, tē cenë kocke ater piñ cök, tē cenë awuok lo në aliiric, tē cenë piu yokic, tē cenë wal wël piny, tē nõn en menh cī mäǟr ku jol ya tē nõn en thoñ kør bē lëk juäc ëbën.

CodeRED alëu benë kəc nyiën ëya tēnõn en yomdit göök, deñdit bē piny boor ka ye abor bē wëër lony nhom ku be baai riäk. Ke wëlkë ayekeek yok tēnõn Akut de Ajuier de kãke Aliiric (National Weather Service).

Na ba yī rin gōör ke yīn lōr në webthait www.rrrdc.com/cored ka yuöpë 701-476-4068 pande Cass (Kath) Kounti ku 701-299-5151 pande Clay Kounti. Käkun bake gäär piny (rinku, telepundu ku thandukduun de thöön) abë keek ya löm në akutnhim ku cölë ke yīn në thaa nõn en kē bē lëk yin kuka cīndë bē looi ëke.

Nyiin ku tiët

Yoi de yuom-kōör (ka yomdit göök) alëu bē röt loi tē rëer yīn thin. Tē cenë ye luel yaka bē nañ yomdit göök, ke yīn piñhë në radio ku daië ne telebithiön ku ba piñ në kē loi röt ka ba lo në webthait de kãke aliiric www.weather.gov.

Daai ë nekã loi röt në yomic ku duk lo cath biyic abac tē cīn en kē thiekic lo kør. Na **nyiinë** yin ya yom atō, keke yom tō dhölic ke lo panduön tō week thin ku në thadë ke yom acī cop panduön wenthër. Tē cenë thok tuoc biyic yanadë ke yom atō, kekaye makëliil ke gël ëkã ye kəc nõk luel yī rëerë yöt, yenëke tē pieth bin thian.

Thairen alëu bē dhiau biyic ke ye dhöl benë kəc nyiën tēnõn en wël cī wël piny, yomdit arëtic, abor ka deñdit ku jol yariëk juïęc kök lëu bik kəc nõk biyic.

Na dhiau thairen ke yīn lōr yöt ku liep telebithiön ka radio ku ba piñhë kē cī röt loi ku tē bin röt gëlhīn.

Duñnë gëëi wu nadë keka cīn adierë yom ka deñ bē bën tē cökë yīn nhialic ya ñëm ke lo yic calak. Thairen ayeke themic në thaa tõñ akölic në yom-yarba (ka kölë diak) ë läät tueñ ë pei pande Fargo (Pargo), Dilworth ku Moorhead (Moorÿët). Pande Fargo (Pargo) Ciem e thairen de themic në thaa thiër ku rou në köl thok ëbën.

Buñë Gäärë Kɔc Kɔr kuɔny

Cass (Kath) Kounti

Akutnhom ye kɔc kuɔny tənɔŋ en riäŋ ci röt ŋou pan de Dakota Tueŋ ku akutnhom de Pëth Liŋ ëya, aye dëptër de rinke kɔc muk ke ye dhol bi keek kɔc ya kuɔny të ŋou ë riäk röt. Ye Buñë, aye kɔc ci bën tueŋ ajuer looi ëtë bi keek kɔc kuɔny thïn në riäkic.

Kɔc nɔŋ kä dhal keek ëke guup (cɔr, ŋɔl, miŋ ku amiöl), kɔc ci dhiɔp ku kɔc kɔk tuany lëu bë ke ya ŋëm ci ka lëu käkenë luoi në thaa piethë kën, alëu bi naŋ kä nuan keek të ŋouë riäk röt.

Ke badhelkë, atö kënë kɔc juiëc kɔk kɔr kuɔny. Të cïn rinku, runku ka thanduk duun de thöön gäm ke akutnhimkë, keka bi muk apieth; acikeek bë tek kenë kɔc kɔk ka akutnhim kɔk. Na kɔr ba kä juiec nyic në ye ajuerë ka të kɔr yin ba yi rin göör, ke yin yuöpë akutnhom de **Pëth Liŋ në telepunden 211 ka lɔr në webthait den yic në nd.gov/ndsnr/**

Clay (Klay) Kounti

Rinku, runku ku thanduŋduunë thöön cake gaam të gëërë yi rin, ayeke gël ë lööŋ ci akuma ke täu man yeke cɔl – “Health Portability and Accountability Act”. Kekä kuun cake gamkë abenëke yin ya lëk në kɔc ke akutë pialë guop ku kɔc ye kɔc kuɔny pand de Klay Kounti të nɔŋ en riäŋ bö ka riäŋ loi röt.

Kɔc niɔp aye:

Kɔc ci nim loth, kɔc ye piɔth lo gäyään, ka kɔc ci duany

Kɔc niɔp ku kɔc ci dhiɔp

Kɔc cïn bei

Kɔc ye thoŋë Dengelith ke nuan

Kɔc pïir ë wël ke akim ka wël kec.

Mïith kor arëtic

Kɔc ye röt yök keke ci lëu bi käke kunyë röt yök; ka nuen yök bikeek kekäkë yöök, ayeke yöök ya gëtkë we rin wenë akut ë käke pialë guop pande Klay Kounti. Yuöpë keek në **218-299-5220**.

Juir röt ku detic apieth

Të juirë kóc röt, të juirë bëi röt ku të juirë kóc ke dukën röt, në riänj bë röt tēm, kekäken aci riäk arëtic kuke kóc nən yäantöök alik kuka lëu bī panden yīk në thaa cekic. Kuen ye buñë ba riänjë röt dac looi në Kountī ke Cass (Kath) ku Clay (Klay).
Ye juirdunë apieth be yic nañ:

Dhöl bī yin kat – thuur të cenë yöndu ka dukandu ku lóc thook ke rou në yötic kedhia.

Të bik week we nhīm kuöt – lóc të bik kóc ke nhīm ló kuöt ke mec ke pandu ka dukandu; matë jö ku buröoi në ajuiric.

Lëek bī week röt lëk në kölä riäk – kóc ke pandu ka kóc luui kenë yin alëu bik mec tëtö yin thīn në thaa looië riäk röt. Apieth ba nañ ajuir në lëek bī yin keek lëk thok. Kuany ran tō në gen dë yic ke ye ran bī thok ya tuoc biyic. Them arëtic bë ran ëbën nañ rinke kóc kedhia, ku telepunken ku thanduñë thöön de email.

yoc yincuoran - yoc yincuoran bë yöndu col tənən en këriäke ku yincuoran bë wëu ke akim ya kan piny ku jöl ya yincuoran bë kocku lök kuony tənən en kë nek yin. Kuen löñ ke yincuoran ba nyic apieth ke yin cī yincuoran pieth lóc.

Kóc ye körë kuony – të kor yin kuony ka të körë ran thiäk ke yin kuony në akölke riäk, ke them ba juir ba nañ akutnom ë kóc ke bai löñduön, kóc kar kenë yī, mëth ka kóc luië week keek ë tök; kóc lëu bī kuony gam të ñuë riäk röt, ku gëtë rinken piny në Buñë Gäärë Kóc Kor kuony (ñëm apam 6)

Caathë ku war në ruön ëbën – caathë ku war ka gut kë cī riäkë konhë mac yic, töny ë tuucë piu, adhuöm ye piu wetwei, ku maruou ye aliir geric. Ye yekënë loi ë ruön thok ëbën. Car ajuidun de gëlë röt në akölke riäk ba nyic cīkë nadë ke rin ku telepun ke kocku ku jöl ya dhöl ke kat adhiac keke pieth. Car kākunke cake kuötic bī yin ke röt kuony në akölke riäk ku ba nyic cī kë nadë keka dhiac keke pieth.

Kuotë kākunke juiērë röt në riāṅ lēu bē röt ḡu

Riāk alēu bē bēn nē tha kor ke cīn cīit cenke kōc nyiēn. Kuotë kakun bī yīn kuony nē akōl benē riāk ke röt tēm.

Kā lēu ba ket kuōtic:

wal ku adit ke peth aid bi week ke röt kuony, ku jōl ya mac de karaba lēu benē tenki aliir tāu cōk thīn nē tha cenē mac jal bai ēbēn.

- Radio ye camē bētērith, matāriya ku muk bētērith kōc ēya.
- Mīrth cīkeek tāu nē kothic, ku adit yenē koth liep nhīm
- Piu cīkeek tāu nē gutic (ran tōk akōr bē naṅ jolon tōḡē piu benke piir nē nīn ke-diāk).
- Alāth ke yuir nōṅic but ke cok, alāth dhīl nyīn ku gēṅṅē nom.
- Alāth thith ka alāth nōṅ cīt dēēp
- NOAA radio ye ciel nē tān tō aliir.

NOAA radio ye ciel nē tān tō aliir e kōc nyiēn riēkdit ye röt ḡol ke pēc ka ḡol kōc keek, cīt mande abor, many rokiē ku wēl ye kōc ṡok cī wēl piny.

Them ba naṅ kākunke kunyē röt nē turumbildu yic, nē riāndun wēric yic ku nē turumbiil yenēke lō buur.

- Wal ē piōkē mac
- abil ē yenē turumbil yiēnic mac ku yuīn yenē turumbil thel.
- adit ye piny nyooth (tueṅ, cān, cam ku cuiec) ku thura de piny.
- kāke gēmē tiōp cīt ēmanē cobol
- kāke wērē cokē turumbil ku turumba yenē cok kuōthic
- muk alāth kōk lēu bī yīn ḡel ba ciēk lō luak nē piu yic.
- many ye kōc lēk nē cār nom ci kēnadē ke week kōc kuony.
- adit thii kōk lēu bī yīu kuony nē akōlke riāk
- Liet yene wēēr ke jō ka wēēr ke aṅau (burō) bolnyin, ku liet ye puōr piny tē kōrē turumbil bē dōt.

Na kōr ba naṅ nyic nē tē bī yīn ke röt juer thīn, ke yīn yuōpē akut de Amerikan Red Kroth nē Minn-kota 701-364-1800

Läithi tō pandu ku riäk

Na köökē, ke dhöl pieth bī yinke läithi ke pandu gël ē riäkic e bake jot ēya. Bake wan bai, tē cök yīn ke thian te pieth alēu bē ke cök lōk yāntōk yōk ka thou.

Kōr tē piēth bīn läithi ke pandu tāu thin

yōötke läi abēke yīk nē akōlke riäk. Tē benēke yīk thin abē cal nē dhöl theer yenēke wël cal ku jōl ya thocol midie. Aye läi ye kōc ci duan ku cōör kuony kepēl kekā bē keek pāl yōn de Red Kroth.

Muk buņē cenē yān pieth ke muņē läi agut cī telepun nambai. Thiēc tē benē löōņ ye läi rēc waar nē yōt ke abakeenyic ka nē bēl ke mēthku.

- Thiēc kōcke ruāāi, mēēthku ka kōc kōk tō nē piiny kenē riäk ke riōk te lēu keek bī läi ku muk ne bēi ken yic.
- Bēiē läithiku yōt tē gölē riäk kēl keke bakeek lō kōör tē go kōc miōt.
- Them bē jōkku ku aburōōiku anaņ aditken keke yīth cīkeek gār kōth rinken ku thanduņduun de thōōn ku telepun.

Diēt ku ariik macke bai apieth bē keek muk nē yōt-thii cīkeek lēu bī jāāl ka bī löny wei. Miōc keek ne wël maņōōk ku jōl yakā cīt yī maņa ka athuot man ye guup naņ piu.

Muk thurai ken ku ruōkē ke cōk lithīk. Thiethē warageek piny nē yōt ken thāār benē wērken ya löny thīn.

Kāruōōr alēu bī keek muk nē thandukenic ku yocē keek yōn cī keek lēu bī mol wei tē cī week yet pan ci week miōt thīn.

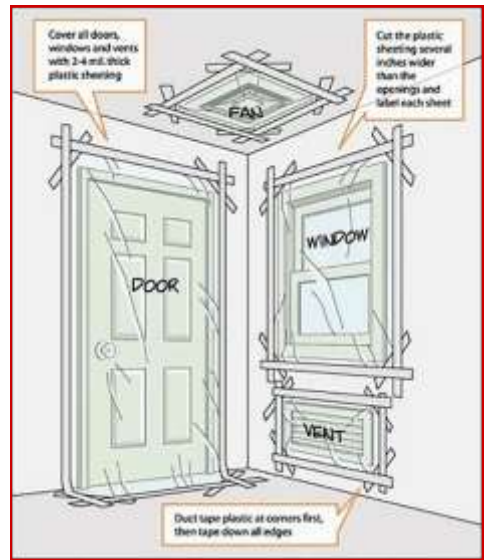
Läithii cīt yī anyōr (lok) apieth bēkeek muk nē yōt thii cīkeek lēu bīk jāāl ka lönykī wei. Muk kāken ke tēc, kā camkī keek ku piu ken.

Të de thian

Tõj de kā yeke lëk kəc tənõj en awuok ci lo nē yomic e bē ran rət kōr tē bī yen guuṅ ka tē ben kum thīn.

Ye nyīnē e dhōl benē yīn ya cək tō ke yīn piel guōp yōt (acī thōṅ kenē ba lō nē yōt ke juāc yic ka thukul ka yān kōk.

Ba rət kōr tē de guuṅ e ba yōn thiin kor cīn awēēr (ka yōn nōṅ awēēr liik) lo pandu ke ye tē bī yīn thian thīn. Ace ku ba pandu ēbēn ka mak-tapdu ēbēn ba dill thok.

Yīn lēu ba thian tēcenē awuok (wal, kām ka radiologikal) luony biyic.

Na loi yekēnē rət, ke akuma de pan tō yīn thīn abē thok tuoc nē telebīthiōn ku radio ke dhōl bī keek yīn lëk tē bī yīn rət kuonythīn wenē pandu. Cək radio ku telebīthiōn cək yōr tē dē luoi ku baai ago yī dac lëk kērec loi rət.

Nyic guuṅ bī yīn guuṅ

- Thiëkē ku rit awēēr ku thok ke yōt kedhia
- Tē cenē yīn lëk yaka nōṅ danaai cī yic rət, ke yīn thiëkē kuōm ke awēēr nyīn.
- Thiëkē maruou kedhia, agut cī adit ye yōt tuōcyic ku adit ye aliir cək liir.
- Thiëkē kāyenēke mac kony
- Lōm kākun wāār cake juir tē thiök ku muk radio.
- Lōr yōt cīn awēēr tō nhial. Ku bēiē läithiiku kenē yīn.
- Lōm lathga ku macēma dhiil bī yīn ke yaar cī ṅaṅ nē pany kōu ka yōrdē lēu bē aliir bēl yōt bot.
- Piēṅē nē radio ka telebīthiōn agut tē benē yin lëk ya kēriēc ēbēn e piath.

Miöt ku yöt ke akutnhim

Koc ke akuma de pan rëer yin thim aye thon benë koc nyaai gam biyic tənəŋ en riāŋ bö. Piēŋē nē radio ku telebithiön tənəŋ en kē neŋ koc cī tuöl. Tē lēkē koc ke akuma yin ba jāl, ke yin jälē nē kam cīn gäu.

Na nəŋ thaŋ kor bi yin jāl, ke yin gəp kekäkē yic:

- Wel ke akim – kăcikeek gäär yin, ku wel ke bēnyē thukar.
- Mandeer ku lithiik ke nyin ku wēl yenēkeek wak.
- Kăkun wäär cake kuötic binke röt kon-yē thaa de riäk.
- Alăth ku kăke tēc
- Mukteēr ke turumbil

Na kën akuma de panduön thon de jöt tuoc biyic, ke yin kuany ke cökē yic bi yin ke pandu gël ke yin kën guo jal:

- Thiëkē karaba ē bēn bai ku thiëkē anēbiya dīt ye piu tekē yötic kedhia.
- Duönē janhē thār (man ye cöl natural gath) duönē thik agut tē benë koc ke akuma thonē jöt luel.
- Na bē naŋ yomdit göök, ke yin kum awëer nyin nē biäk thim
- Na bē naŋ abor, ke yin kor cuel nəŋic liet ku loiē yin ke thieŋ bē piu gël wei
- Muk warageek thiekic – kan de gëerē turumbil, kan de thocol thëkiöriti, cäata de yincuoran, cäata de dhieth ku cäata de thiik, warageek ke mäldu, warageek ke tēbenē mäldu lök tek thim tē cīn thou ku warageek kök yin ya.

yöt ke akutnhim aliep nē thek kök keriaäk. Koc ye wēl caal panduön abi tē tō ē yöt ke akutnhim bi ke liep thook luel. Nē thek juiec, ke akutnhim ke kunyē koc abi diāŋ bē koc kuony gam, kă cīt miēth, agen ē meth, ku mathänēyaa.

Yuil ku mäǟr ẽ deŋ

Na piŋ mäǟr ẽ deŋ, ke nyic yĩn thiõk arẽtic wenẽ yen, kuka lẽu bĩ yĩn yuup tẽ yuilẽ yen. Lõr yõn bẽ yĩn gẽl nẽ kam cĩn gãu, ku piẽŋẽ nẽkẽ ba looi nẽ radio yic kunẽ telebĩthiõn nyin.

Na cĩ yom dĩt gõõk thiõk, ke yĩn bẽiẽ kẽrẽc cok bei nẽ karaba yic, ku thiẽkẽ maruõu ye aliir waric. Duõnẽ telepun ka kõk ye camẽ karaba jak ka ba lui ẽkeek, ku duõnẽ lo waak.

Na tõ rokiẽ nẽ tiimic, ke yĩn thianẽ nẽ tim cek thar. Na gẽẽrẽ nẽ **riã̄n wẽric ka kuaŋẽ**, ke yĩn lõr agõr nom ku kõr tẽ benẽ yĩn thian nẽ kam cĩn gãu.

Na cĩ tẽ de thiã̄n yõk, ke yĩn lõr nẽ thuõthic, tẽ lãu ku mec kenẽ tiim, kõu ke karaba ka adit kõk Capẽ, ku tãuẽ yĩ ciin nẽ yĩ nhiol ku yĩ nom nẽ kem ke nhiol. **Duõnẽ tẽc piny!**

Tẽcenẽ yom thõk, ke yĩn duõnẽ lo tẽcenẽ yom yõt riõk. piẽŋẽ nẽ radio ka telebĩthiõn

Na nõŋ ran cĩ mäǟr ẽ deŋ, ke yen acenẽ many de karaba de deŋ wẽn cĩ yen mäǟr ber dhiac nẽ ye guõp, aka lẽu kuõny ke cĩn adier. Yuõpẽ 911 ku them ba kuõny.

Ba tẽ bĩn randẽ kuõny thĩn nyic, ekẽ pieth aretic, them ba piõc ẽmanẽ. Pẽth aid aye piõc nẽ:

Redcross.org/local/nd ka yuõpẽ keek nẽ telepun 800-252-6746

Fmambulance.com/cpr ka yuõpẽ keek nẽ telepun 701-364-1750

Na piŋ mäǟr ẽ deŋ, ke nyic yĩn thiõk arẽtic wenẽ yen, kuka lẽu bĩ yĩn yuup tẽ yuilẽ yen. Kõr tẽ bĩn thian nẽ kam cĩn gãu.

Yom-athiëthië

Lac të tōŋ bīk koc ke pandu ke nhīm māāt thīn të bī ē yom-athiëthië në bailoŋduōn. yōōt tō në yōt thar pīny keka pieth arëtic; na liu pandu, ke yin lac yōt cielic, yōnë waak ka agunjë yōtic yīn alāthku tōu thīn.

Na tō yīn biyic, ke yīn rieŋjë yōt ku lōr në yōn pīny ka ba tēc në wupurayic ka ba tēc të thuuth.

Na tō në turumbilic ka në riëth-ken yeya yōtkë, ke yīn rieŋjë biyic në kam cīn gāu ku lōr të ye yōk ke pieth bīn thian thīn

Piëŋjë në wēl bēke caal në radioyic ku në telebithiōnic ku jōl yakë ba looi.

Na cīn yōn tō pīny, ke yōnë waak thiäk ke tiōp nom etë pieth bī yīn lo thian në thaa de yom-athiëthië. Them arëtic ba lo yōnë thian wenë radio dune pīŋjë kāke aliir.

Na cī yom-athiëthië tēk, ke yin caathë yī nyin ne abil ke karaba cī nēi yuīk pīny ku duōnë lo të yom riök.

Abil ke karaba cī yuīk pīny

Na ca bēn të cī abil ke karaba yuīk pīny, ke yīn jālë në kam cīn gāu ku lo yuōpë 911 ku thīic kuōny

Na tō në turumbilic ku cī karaba yuīk në turumbil kōu, ke yīn tiëtë agut bē koc bē yīn kuōny kan bēn. Na ye agutkaŋek ba jāl në turumbilic tēcenë riël mac dōm ka të cīn naŋ yāntōök lēu bī wēi nyai, ke yīn:

- ✓ Yaate wei në turumbilic, aba pīny lo kái në cōk kedhia
- ✓ Duōne baamë turumbil muk arëtic në tha yōtë yin biyic.
- ✓ Të cīn lo pīny riël, ke yīn thaië rōt wei – duōnë kat.

Atuöl dit arëtic

Karec ye wə yök në thek cī atuöi ke dit arëtic aye:

Tökë guöp – yekakë aye tök ye bën të cī atuöi de guöp dhiat. Aye cīt yeye nyuoth ke guupkuo acī atuöi ke tiamic arëtic.

Dëñë guöp – e röt loi të cī ran luui arëtic në atuöi yic ka tēnəñ duir (të cīnic yom) lëu ë ran bë kuërë tuui arëtic abë piu ke guöp thök wei.

Riim juiëc aye kuër të thiäk kenë dël, ku riim diäk keka ye lo në biäk juiec kök ke guöp thiekic. Yekënë alëu bë ran yiën ayar-nom. Na cī docë took, keka lëu bë ran yiën bëny de athërnom.

Athërnom: Athërnom e kəc nök.

Guöpë ran cī atuöi tiam acë ba dhiämë tuui, ku tuui yenëkaye atuöi tekic në ran guöpë. Na cī tuui kōöc, ke atuöië guöp ajöl röt dhit arëtic ku riëk nyiith. Yekenë alëu bë ran nök kenë yen dac piok be lier.

Na ci atuöi cal ka cī bën wēnthër.....

- **Ke yin waië röt piny.** Duönë luui arëtic
- **Them ba Rëer në atiëpic**
- **Ceñ** alath lo nyin laklak, ku yerki.
- **Dek** piu juiëc ku duönë thañ bāric ye tək ke yin kën dek.
- **Cam** miëth kor ku duönë thañ bāric ye tək ke yin kën cam
- **Duönë** awai cam tēcenë kēcī diktör luel.

Na cīn maruou ye yöt kölic, ke yin lor ba lo rëer wenë mëthku ka ruääiku, ka yān ke jāñ cīt të de akutnhom, kanitha ku thuuk.

Duönë läithiiku ye wan biyic në atuöi yic keke cīn atiëu ku piu.

Aruöt ku lierë lo kaikai

Të notë aruöt bë tuenyë piu cı kıl kekën bën, ke yın körë röt mathaneyai ku them arëtic bë ran ëbën pandu bë nañ aläth pieth ke yuir cıt kot tuc yic, käche cin, gëëñ tuc yic, ku jöl ya but cı piu ke lëu.

Në tha cı aruöt gäl, ke them arëtic ba cië lo biyic. Të dhilë yın röt biyic, ke yın ciëñë në aläth juiëc piel – yekënë abë yın cök tō ke yın tuc awërki alanh tōñ dıt dıl nyin. Kum yı thok ago yom ci lier arëtic cië lo në göyökku yic.

Them ba cënhë turumbil puöl në tha cenë aruöt dıt arëtic, ku na ca **röt dhiel:**

- Muk käkun bın ke röt kuony tēnōñ en kē lo yı nuän
- Thiäñ turumbildu në jath
- Lëkë randë të ler yın thın, dhöl bı yın tēk thın ku thañ bın cop të ler yın thın.

Na ci turumbildu döt, ke yın...

- Rëërë në riändu yic. Duönë them ba riäi wan ku ba cath në yi cök në yuir yic.
- Ruō ë alänhë cıt dëu ne ariel ë turumbil nom ago kəc bı kony dac nēm
- Dor turumbil ku cök kat në akuën ke thiër në tha yic ëbën
- Cök awëër tōñë riäi (awëër tō ne biäk cın yom) tō kenōñ të thin yōör bı aliir ya lo riëi.
- Cök nur nhial cök dëp të cın gındhürë turumbil dor ago yın dac nēm.
- Ke yın cı nyuc, jöt yı cök ku yı cin ago riem cath ku bë guöp tuöc yic.

Na nañ puur (cokol) bınke piu ci duör pinykë gem wei, ke them ba röt cië yiëk arëtic. Ba luui arëtic në yuiric alëu bë tökdit täu në yı piöu.

Gël röt në mac

Many roor e gac ke kuc ku thiël piny në kam cîn gäu, ke nyop këriëc, tiim ku yöt. Mël juiëc aye kəc ke gəl. Them bë ciën many rooric dëu në bailoŋ duönë:

- Riëuë lōŋ cike täu ye kəc gël bë mac cuäny
- Cəl 911 ku luel të cîn non nēm ke dëu
- Piöcë mīth në rëcë mac ku të bëkeek röt kuonythīn ku them ba keberit ku kők lëu bë mac gəl ya tōu të cī mīth bë deer.

Temë non ë pandu thok ku muk në yi nom cīkēnade many roor alëu bë bēn pandu. Ləc kă bīnke yöt yīk ku tiim bake com në bai thok keke yekäye mac yaai. Yīk yōndu nom ku biäk biyic në kă cī mac keek bë lëu.

Com tiim cī mac ke lëuë nyup. Cək kam ë cök ke 30 ka 50 cək tō në kam de yöt kenë tiim ku nyaië yīth ku kër. Temë wal lëu bë mac dëp në bai thok. Dhuoŋë kër ye lə në yöt nom wei. Lëkë kəc ke akutnhom ë karaba bë kër ke tiim ye abil karaba jak kōu tem wei.

Nyaië wël cī cil në päny kōu ku temë non ë pandu thok në tha thok ëbēn. Duönë non cək cil ke thiak kenë tenki tōuë jath ku adit ke nyup. Nhuōthē tiim ke mac kōth keke mec kenë bai ka dukan, (cök ke 100), ku në thōny nom. Cək piu juiëc cək tōu biyic. Apieth ba naŋ anepbiya bäär yalthok. Wueië mathurai ke piu piny kerou në yöt lōm.

Kuonyë röt në many bai, täuë alarm ye tol ŋör në yöt yenëke nin thin thok ëbēn. Na ye kəc nin keke cī yöt ken thiëk thok, ke yīn täuë alarm yöt tëyenë nin thīn.

Them alarm në pei thok ëbēn ku war bētērith në ruōn thok ëbēn. War alarm në ruun ke thiër yic. Muk kăke yäaië mac bai (man ye cəl yetiŋguieca në thoŋ de deŋelith).

Piöcë mīth e kuny bëkeek röt kony ë mac: Sparky.org

Jälë many de karaba

Të notë karaba kekën guo jäl...

- Na noŋ bam ye liep në karaba, ke them ba kör kë yenë ye liep në kəc cin ku piöcë të ye luöi yen.
- Ye tenki de turumbildu cək noŋic janhdit. yän ke jath aye luui në karaba bik jath guöt biyic.
- Täüë rət bëtërih kök bik agen de aduany ke ya luï në tha cenë karaba jäl

Tëcenë many de karaba jäl....

- Ye mer në many de matärëya ku duönë kandol dëp nëkë lëu en bi baai nyuəp wei.
- Telepun baai yeciën abilkë ace lui tëcenë karaba jäl, them ba naŋ telepun baai noŋ abil man lëu bë lui në tha cï karaba jäl. Mabal pun acë luui ëya në thek kök tëcenë karaba jäl në ariel ken yic.
- Thiëke adit ye cam në karaba man ëke luui yinkek wën jëlë many de karaba. Wan nur tők ke dëp ago yï lëk në tha cenë karaba lo dhuk
- Them ba ripigireta cïë liep thok. Wel juiëc ke pan akim ye kör ë të liir alëu bik tō keke cï riäk në thek juiëc të tō ripigireta ke thiëk thok.
- Duönë many de jenëreta dor yöt ka në guŋë mënyë turumil (gärac) ka ba rek kenë abil ke karaba dit de baai. Të dor yin jenëreta, ke yin cuömë abil kekä bake dëëp cök në jenëreta yic.
- Piëŋë në radio ba naŋ nyic në kë loi rət.
- Muk radio ye cam në wujtër bin ya piŋ në kärke aliir cielë keek ku mää de karaba.

Riäk ye nacural gath (jath tö në aliiric) ke gəl

Yin lëu ba kärei ye röt loi tēcenē jath lo në aliiric gəl, tē col yin akutnhom ye kōc nyuōth yān cenēke adit ke jath weipiny thīn. Yuōpē keek në 811 ke yin ŋot ke yin kēn guō piny wec pandu. Ēkēnē abī yī kuōny ba baramiil ke jath ciek gut kōth.

Na ŋōr jath ke yin tö biyic, ke yin jālē ētēēn ku lōr agut cī tē cīn jath ber ŋōr ku col 911 Duōnē dhuk tēnōŋic jath agut cī tha benē kōc tö në miirī yic ye luel yake piath.

Tē ŋōrē yin jath yōt, ke yin rieŋē biyic në lantōŋtēi, wan yōt ke yōr thok ago aliir lo yōt. Duōnē nur liep, duōnē adit ye cam në karaba ka telepuun jak ye yōn cīn jath ŋōr thīnē. Yaai thījara ku duōnē manyē keberit kony. Lōr tē mec kenē baai ku yuōpē 911. Duōne dhuk baai agut cī tha benē kōc tōnē miirī yic ye luel yake piath.

Abor ku abor jac

Ēmanē yenēke thaŋ pieth bīn pandu cath ku ŋēm nadē ke lëu bī abor riök. Na cī nyic tē ciēŋē yin piny ye bor, ke yin thīēc akuma de panduōn. Tē tö yin tē ye bor, ke them ba yincuōran de abor yoc.

Tēcenē abor cal ke bē bēn, ke yin jatē kāke pandu yōn tö nhial pandu. Juir rōt ku nyic nadē ke kōc alēu bik miōt në tha cīn gāu.

Tēcenē kōc nyiēn ya abor abō, ke yin piēŋē në radio ku daaiē në telebithiōn ago piŋ në kā bī keek caal ku kē ba loi.

Tēcenē ye caal ya piu a wēēr lony nhīim, ke yin jatē kōcku në yān thōny mec kenē cīr, karaai, yōōŋ ku lil ye piu ke deŋ warthīn.

Duōnē turumbil ger në yoc kōth. Na cī turumbildu dōt në piu yic, ku piu alō keke dhit keyic, ke yin wan turumbil në lantōŋtēi ku yiethē në yān thōny. Nē thek cenēke abor caal, ke yin duōnē turumbil ger në yoc kōth ku duōnē gēr në cāār nōŋic piu. Dhēlē mēimeī ē piu yic alēu bē thou bēi

Them ba akutnhom ye kōc nyuōth tēcenē kēŋ wecpiny thīn yuōp ke yin kēn com në tiim, ba rōk wei, ka ba piny wei yalthok. Yen yuum bīnkeek yuōpē alēu bē riäk gəl pandu.

Riëŋ ye wal bëi

Në thadë, ke wël cī kōc ye yōk alëu bīk kōc yōk ka nekī kōc. Awuokdit alëu bē rōt loi tēcenē wāl luony biyic ke dit arētic. Wal alëu bīk wël wei në piny thar, në cārē gōtōr nhom ka në cēr ke turumbil nhīm ka në cirkaai yic. Alëu bī mac dēp ka bīk yic rēt arētic, ku kacikeek lëu bake ŋēm ka bake ŋōr.

Wal alëu bīk lo në yīn guōp tē:

- Wēiē yīn tē tō wal thin
- Liekē yīn kuin, piu ka wël ke akim cī keek yōkic
- Jak yīn wal, ka ba bēn tē thiōk kenē alāth ka apēc kōk cī wal ke nyuel

Na tō biyic në tha yōkē yomic, ke yīn lōr në yom thar ku kōr tē bīn thian në lantōŋtēi

Aye kōc juiec tak nadē ke wël ye kōc yōk ayeke yēnēke lui në cirkaai yic. Kuka cie yen. Wal ayekeek yōk në piny ēbēn - yōnē thār, dolamē wal, yōn piny ku guŋ yenē turumbil mac thin. **Kārei juiec ye rōt loi baai e bī mīth wal ke pan akim like**. Tōu wël ke akim, wël ke tōi, wël ke wēiē piny ku wël kōk tō pandu, tōuē keek tē cī mīth ke bē ŋēm ku dēērki keek. Na cī menhdu wāl cam, ke yīn kōr konh e tō en thīn në lantōŋtēi ku larē në telepun lōm. Yuōpē akutē gēl awuok ka 911 kuany kā bīkeek lēk yin apieth.

Gēel bīn rōt gēl ne wal baai

- Duōnē wal ye liāp baai
- Kuēn kācike gār në wal kōth kekekēnē keek guo luoi.
- Duōnē ye ŋop kē yīn muk wal baai.
- Wec piny apieth në kam cīn gāu tēcenē wal wël piny, ku gēl yi nyin ku dēldu kēl keke bī wal ke nyop.
- Cuatē wal wei apieth në dhōl cenēkeek lëu bīk piny ku lāi roor yōk.

Public Health
Prevent. Promote. Protect.

Tuany lëu bē kōc jōmic

Kā lëu bē jān jōmic anōŋ bēc, kām ku jol ya wēl wei ē wal ka riēk kōk yeke bēn keke cī ran ke lëu nē jiēi. Akut de gēl ē bēc (CDC) aye yīn yōk ba rōt juir nē riēŋ lëu bē rōt ŋou.

Baiyoterorīthiōm e dhōl yenē kōc ke ater kām luōny aliric ku bīk keek kōckōk, ka lāi ka raap ŋok. Kām ayekeek luōny nē aliiric, piu yic ka nē kuinic. Mētiir alēu bīk kām luōny biyic nēkē riirē yen yic bīkeek dac nyic. Kām alēu bīk ceŋ kenē ran nē thek juiec keke cī ran dōc yiēn bēc. Kām yenēke kōc ŋok anōŋic yī kinpok, alēu bē keek wuōk tē cīn bēn tē thiōk kenē ran tuany, ku kām cīt yi anthērak acekeek ye wuōk aya.

Akuut kekāke pialē guōp nē Fargo Cass (Pargo Kath) ku nē Clay (Klay) Kounti anōŋ ajuer yenēkeek wal tēk kōc ku wumkī kōc tēnōŋ en tuany cī bēn. Tē yenē kōc tom aye cal nēke akālkē.

Juir rōt nē tuany lëu bē bēn

Kōc tō nē Cass – Clay (Kath – Klay) akenhīm kuōt ku juirkī rōt nē tē bī keek rōt kuōny thīn tēnōŋ en bēny dīt bō cī mane inpluendha ka Ebola. Ye akutē anōŋic kōc ke panē Cass (Kath) ku kōc ke panē Clay (Klay) kountī – akuut ke kāke pialē guōp, bēI ke akim, bēi ke kōc cī dhiōp, akim ke thukuul ku akim thii kōk Tēnōŋ en tuany cī bēn, ke akim thii alēu bīkeek wei benēke kōc ya wum thīn ka benēke wal ya tek thīn.

Akut de kakē pialē guōp panduōn e rōt dhil juir bē wal tēk kōc ku wum kōc nē thek nōŋ en ke tuany lō thorthor. Bēi juicē acī akut kuany bī keek rōt ya kuōny ne tha nōŋ en tuany cī bēn. Ke akutkē aye yic naŋ kōc ke akuma, kōc kekāke pialē guōp, bēI ke akim, bēi ke kōc cī dhiōp, akim ke thukuul ku akim thii kōk